

คู่มือการทำกิจกรรม
เรื่อง
การผลิตน้ำนมแพะตามมาตรฐาน มกอช.
และการแปรรูปผลิตภัณฑ์นมแพะตามหลัก GMP

โดย
วิสาชะ อนันธวัช และ ชินา สุภากรณ์

ชื่อหน่วยงาน
สำนักวิชาเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ได้รับทุนอุดหนุนการทำกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัย
ภายใต้โครงการจัดการความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีจากผลงานวิจัยและนวัตกรรม
จาก สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ประจำปีงบประมาณ 2556

คำนำ

โครงการถ่ายทอดเทคโนโลยี การผลิตน้ำนมแพะตามมาตรฐาน มกอช. และการแปรรูปผลิตภัณฑ์นมแพะตามหลัก GMP ได้รับงบประมาณอุดหนุนการทำการกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย ประเภทโครงการจัดการความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีของผลงานวิจัยและนวัตกรรม ประจำปี 2556 จำนวน 290,000 บาท จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ระยะเวลาดำเนินโครงการ 6 เดือน ตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2556 คณะผู้ดำเนินโครงการได้เยี่ยมชมฟาร์มแพะนม ตรวจสอบคุณภาพน้ำนมแพะที่ผลิตและจำหน่ายในจังหวัดนครศรีธรรมราช ถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการฟาร์มแพะนม และการแปรรูปผลิตภัณฑ์นมแพะตามหลักเกณฑ์กรรมวิธีการผลิตที่ดี ให้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงแพะนมในจังหวัดนครศรีธรรมราช คณะผู้ดำเนินโครงการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า โครงการที่ได้ดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้วนั้นจะถูกนำไปใช้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนในอนาคต จึงอยากขอขอบพระคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ปศุสัตว์จังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดภูเก็ต คุณอัคระ อดิถาวร ทีมงานและเกษตรกรทุกท่านที่เสียสละเวลาในการร่วมกิจกรรมถ่ายทอดเทคโนโลยีทุกครั้งที่ผ่านมา ขอขอบคุณอย่างยิ่งสำหรับคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ที่สนับสนุนงบประมาณ

คณะผู้ดำเนินโครงการ

ดร.วิสาขะ อนันธวัช

ผศ.ดร.ชีนา สุภากรณ์

สารบัญ

	หน้า
บทนำ ความสำคัญและที่มา	1
วัตถุประสงค์ของการอบรม	2
ระยะเวลา งบประมาณ และสถานที่	2
คณะวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยี	3
แผนการดำเนินงาน	3
อาหาร การจัดการ และการตรวจสอบคุณภาพน้ำนมเบื้องต้นตาม มาตรฐานฟาร์ม	4
ผลิตภัณฑ์นมแพะ	9
การตลาดนมแพะและผลิตภัณฑ์	18

บทนำ ความสำคัญและที่มา

น้ำมันพะเป็นที่รู้จัก และมีการนำมาใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมอาหารอย่างกว้างขวางในรูปแบบของผลิตภัณฑ์เพื่อการบริโภค เช่น นมพะพาสเจอร์ไรส์ และไอศกรีมนมพะ นมพะมีองค์ประกอบที่ให้คุณค่าทางโภชนาการสูง ขนาดโมเลกุลของไขมันในนมพะเล็กกว่านมโค ร่างกายย่อยและดูดซึมได้ง่าย สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างรวดเร็ว ลดการสะสมของไขมันอุดตันในเส้นเลือดได้ การเลี้ยงพะนมในประเทศไทย นิยมเลี้ยงในกลุ่มเกษตรกรรายย่อย ไร่รัตนมเป็นอาหารในครัวเรือน หรือเลี้ยงเสริมรายได้ครอบครัว บางชุมชนมีการรวมกลุ่มเกษตรกรจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน เพื่อช่วยเหลือกันในเรื่องพันธุ์พะนม จัดซื้อวัตถุดิบ อาหาร ยา และจำหน่ายผลผลิต จังหวัดนครศรีธรรมราชมีกลุ่มเกษตรกรที่เลี้ยงพะนม และมีผู้ประกอบการผลิตนมพาสเจอร์ไรส์ โดยใช้การต้มแบบครัวเรือนจำหน่ายภายในจังหวัด โดยภาพรวมพบว่า การเลี้ยงพะนมและการจัดการฟาร์มส่วนใหญ่ยังไม่ถูกสุขลักษณะ มีปัญหาด้านสุขาภิบาล และการปฏิบัติตามหลักสุขอนามัย การแปรรูปน้ำมันพะที่มีการปฏิบัติก็เพียงผลิตนมพาสเจอร์ไรส์บรรจุขวด ซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก บางครั้งผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้มีคุณภาพไม่ดีนัก และมีอายุการเก็บรักษาสั้น ซึ่งเกิดจากขั้นตอนการผลิตที่ไม่ถูกสุขลักษณะ รวมถึงการปนเปื้อนของเชื้อจุลินทรีย์ลงในน้ำมันหลังกระบวนการฆ่าเชื้อ เหตุดังกล่าวเป็นที่มาของการจัดทำโครงการ “การสร้างชุมชนต้นแบบในการผลิตน้ำมันพะตามมาตรฐาน มกอช. และการแปรรูปผลิตภัณฑ์นมพะตามหลัก GMP” ขึ้น เพื่อให้เกษตรกรและผู้ประกอบการตระหนักถึงความสำคัญของคุณภาพน้ำมันพะ และมาตรฐานด้านคุณภาพที่เกี่ยวข้อง โดยหากมีการวางแผนในการส่งเสริมการเลี้ยงพะนมในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชอย่างเป็นระบบ และมีการให้ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับน้ำมันพะและผลิตภัณฑ์ ก็จะสามารถสร้างอาชีพที่ยั่งยืนให้แก่เกษตรกรได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการอบรม

1. เพื่อสร้างชุมชนต้นแบบในการเลี้ยงแพะนม เพื่อการผลิตนํ้านมแพะและผลิตภัณฑ์แปรรูปที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน มกอช. และ GMP ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่สามารถนำไปขยายผลเป็นแบบอย่างในการดำเนินงานในพื้นที่อื่นได้
2. เพื่อให้เกษตรกรผู้เลี้ยงแพะนมมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถผลิตนํ้านมแพะที่มีคุณภาพตามมาตรฐานที่ มกอช. กำหนด
3. เพื่อให้ผู้ผลิต/ผู้ประกอบการนมแพะมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถแปรรูปนํ้านมแพะ เพื่อการเพิ่มมูลค่าตามหลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิตอาหาร (GMP)
4. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการสามารถนำความรู้ที่ได้ไปถ่ายทอดแก่ผู้อื่น เพื่อให้เกิดประโยชน์
5. เพื่อเปรียบเทียบมาตรฐานและผลผลิตเชิงปริมาณของอุตสาหกรรมการผลิตผลิตภัณฑ์นมแพะในจังหวัดนครศรีธรรมราชและผลิตภัณฑ์นมแพะที่จำหน่ายในเชิงพาณิชย์

ระยะเวลา งบประมาณ และสถานที่

ระยะเวลาในการดำเนินงาน	6 เดือน (1 มีนาคม – 31 สิงหาคม 2556)
งบประมาณ	290,000 บาท
สนับสนุนโดย	สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
สถานที่จัดโครงการ	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

คณะวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยี

1. ดร.วิสาขะ อนันธวัช สำนักวิชาเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
2. ผศ.ดร.ชินา สุภาภรณ์ สำนักวิชาเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

แผนการดำเนินงาน

1. กำหนดชุมชนเป้าหมายในการผลิตนมแพะและผลิตภัณฑ์ ในจังหวัด นครศรีธรรมราช จำนวน 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนเกษตรกรผู้เลี้ยงแพะนมอำเภอ เมือง อำเภอสิชล และอำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีการผลิตนมแพะดิบและนมแพะพาสเจอร์ไรส์จำหน่ายภายในจังหวัดนครศรีธรรมราช
2. พัฒนาการองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสมในด้านพันธุ์ การจัดการและการให้อาหารในการเลี้ยงแพะนม
3. อบรมและถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีในการเลี้ยงดูแพะนมอย่างถูกวิธี ได้แก่ วิธีการเลี้ยง การให้อาหารที่เหมาะสมในการเลี้ยงแพะในแต่ละช่วงของการให้นม ขั้นตอนการรีดและเก็บรักษาน้ำนมที่ถูกวิธี และวิธีการตรวจคุณภาพน้ำนมเบื้องต้นที่สามารถทำใช้เองได้ในฟาร์ม
4. คัดสรรองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพนมแพะและผลิตภัณฑ์ ตามหลักเกณฑ์มาตรฐาน มกอช. และหลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิตอาหาร และเผยแพร่สู่ชุมชน
5. เก็บข้อมูลการจัดการฟาร์มแพะนม และเก็บตัวอย่างน้ำนมแพะที่ผลิต วิเคราะห์คุณภาพทางเคมี กายภาพ และจุลินทรีย์ ตลอดระยะเวลาที่ดำเนินโครงการ และใช้ผลการวิเคราะห์คุณภาพน้ำนมและผลิตภัณฑ์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาคุณภาพของน้ำนมที่ดีขึ้น
6. ประเมินการยอมรับองค์ความรู้และเทคโนโลยี การให้ความร่วมมือของคนในชุมชน และผลสำเร็จของการดำเนินงานในชุมชน โดยมีตัวชี้วัดผลสำเร็จคือ
  - ตัวชี้วัดที่ 1 คุณภาพของน้ำนมที่ดีขึ้นทางกายภาพ เคมี และจุลินทรีย์
  - ตัวชี้วัดที่ 2 รายได้เฉลี่ยของคนในชุมชนเพิ่มขึ้นร้อยละ 5
  - ตัวชี้วัดที่ 3 ความยั่งยืนของอาชีพและรายได้ของชุมชนเป็นที่น่าพอใจ

7. จัดทำต้นแบบของชุมชนการผลิตนมแพะและผลิตภัณฑ์ ซึ่งมีความเหมาะสมสำหรับพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช
8. จัดทำรายงานผลการดำเนินงานของชุมชนอย่างละเอียดครบถ้วนสมบูรณ์ ให้สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

อาหาร การจัดการ และการตรวจสอบคุณภาพน้ำนมเบื้องต้นตามมาตรฐานฟาร์ม

ฟาร์มนมแพะที่ดีควรมีการจัดการในด้านองค์ประกอบของฟาร์ม การจัดการฟาร์ม การจัดการด้านสุขภาพ การจัดการสิ่งแวดล้อม การผลิตน้ำนมดิบ การเก็บรักษาและขนส่งน้ำนมดิบดังนี้

1. องค์ประกอบของฟาร์ม

- **ทำเลที่ตั้ง** ฟาร์มควรอยู่ห่างจากแหล่งชุมชน โรงฆ่าสัตว์ ตลาดค้าสัตว์ ไม่น้อยกว่า 5 กิโลเมตร เพื่อป้องกันการระบาดของโรคจากภายนอกฟาร์ม ฟาร์มต้องไม่ก่อกมลภาวะต่อเพื่อนบ้าน หรือได้รับการยินยอมจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น บ้านพักอาศัยต้องแยกเป็นสัดส่วน
- **ลักษณะของฟาร์ม** ควรมีรั้วเฝ้าเพียงพอและมีพื้นที่เหมาะสมกับจำนวนแพะ เจ้าของฟาร์มควรเป็นเจ้าของพื้นที่หรือมีสิทธิในการใช้พื้นที่อย่างถูกต้อง มีคอก ที่เก็บอาหารและเวชภัณฑ์แยกเป็นสัดส่วน ไม่ให้มีสัตว์ที่เป็นพาหะนำโรคอยู่ในฟาร์ม แหล่งน้ำที่ใช้ในฟาร์มต้องมาจากบริเวณที่ไม่มีการปนเปื้อนสิ่งสกปรกต่าง ๆ เช่น น้ำเสียจากโรงเรือน ที่พักอาศัย สำนักงาน ในกรณีที่ใช้น้ำบาดาล ต้องมีฟาบิวดมิตชิดและมีพอมเพียงตลอดปี
- **ลักษณะของโรงเรือน** โรงเรือนไม่มีความลาดเอียง และยกระดับสูงกว่าพื้นดิน รางอาหารและภาชนะบรรจุน้ำกินทำด้วยวัสดุที่ทำความสะอาดได้ง่าย และอยู่ในที่ร่ม หลังคาสูงโปร่ง อากาศสามารถถ่ายเทได้ดี วัสดุที่ใช้ต้องไม่มีสิ่งสกปรกอันตรายต่อคนและสัตว์ มีความคงทน และทำความสะอาดง่าย

2. การจัดการฟาร์ม

- การจัดการโรงเรือน โรงเรือนและโรงรีดต้องมีความสะอาดและแห้ง ต้องล้างรางอาหารและภาชนะบรรจุน้ำอย่างสม่ำเสมอ ไม่ให้เกิดเชื้อรา ควรเก็บกวาดมูลแพะอยู่เสมอ ต้องตัดหญ้าและทำความสะอาดรอบ ๆ โรงเรือน เพื่อไม่ให้เป็นที่เพาะเชื้อโรค และแมลงต่าง ๆ ที่เป็นพาหะของโรค
- การจัดการด้านบุคลากร ควรมีสัตวแพทย์ควบคุมฟาร์ม มีการดูแลสุขภาพสัตว์ และมีการสุขาภิบาลของฟาร์ม บุคลากรที่ทำงานในฟาร์ม ควรได้รับการตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปี เพื่อป้องกันโรคที่สามารถติดต่อจากสัตว์สู่คนหรือจากคนสู่สัตว์ได้ ผู้รีดนมควรล้างมือด้วยสบู่ก่อนรีดนมทุกครั้ง เล็บควรตัดให้สั้นเสมอ และผู้รีดต้องไม่เป็นโรคติดต่อใด ๆ โดยเฉพาะวัณโรค และโรคทางเดินอาหารที่ติดต่อได้ เช่น อหิวาห์ หรือบิด
- **คู่มือการจัดการฟาร์มแพะนมระยะต่าง ๆ ให้พิจารณาองค์ประกอบดังนี้**
  - การจัดการลูกแพะตั้งแต่แรกเกิดจนถึงหย่านม
  - การจัดการแพะรุ่น-แพะสาวที่พร้อมผสมพันธุ์
  - การจัดการแพะที่ตั้งท้อง
  - การจัดการแพะรีดนม
  - การจัดการแพะที่หยุดรีดนม

รูปที่ 1 โรงเรือนแพะนม

- **การจัดการด้านอาหารสัตว์** จัดอาหารหยาบและอาหารข้นให้เพียงพอกับความต้องการของสัตว์ ควรซื้ออาหารจากผู้ได้รับอนุญาตตามกฎหมาย ควบคุมอาหารสัตว์ ถ้าผสมอาหารเองต้องไม่ใช้สารต้องห้ามตาม พรบ. ควบคุมอาหารสัตว์ ภาชนะบรรจุอาหารต้องใหม่ สะอาด แห้ง ไม่มีสารปนเปื้อน ไม่มีเชื้อราและจุลินทรีย์ ต้องเก็บอาหารในห้องเก็บอาหารสัตว์ บนพื้นรองที่ยกสูงจากพื้นห้อง ห้องเก็บอาหารต้องไม่อับชื้นและสะอาด

3. การจัดการด้านสุขภาพ

- **การป้องกันและควบคุมโรค** ควรมีขั้นตอนการทำลายเชื้อโรคก่อนเข้าและออกฟาร์ม เช่น บ่อน้ำยาฆ่าเชื้อโรคสำหรับจุ่มเท้า ในกรณีฟาร์มขนาดใหญ่ ควรมีเครื่องพ่นยาฆ่าเชื้อโรค
- **การป้องกันการสะสมของเชื้อโรคในฟาร์ม** โดยใช้ น้ำยาฆ่าเชื้อทำความสะอาดพื้นคอก และพื้นที่โรงรีดนม เดือนละครั้ง หรือหลังจากพบว่ามีแพะเป็นโรคเต้านมอักเสบ เข้มงวดในการทำลายเชื้อโรคของบุคคลและพาหนะเข้า-ออก การบำบัดโรค ต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของสัตวแพทย์ผู้ควบคุมฟาร์ม

รูปที่ 2 แพะนมและลักษณะคอกแพะ

4. การจัดการสิ่งแวดล้อม

- ขยะมูลฝอย ต้องมีภาชนะรองรับ มีฝาปิดมิดชิด
- ซากสัตว์ ทำการฝังซากสัตว์ใต้ระดับผิวดินไม่น้อยกว่า 50 เซนติเมตร ราดน้ำยาฆ่าเชื้อโรคให้ทั่วหรือโรยปูนขาวแล้วกลบดินปิดปากหลุม และพูนดินกลบหลุมเหนือระดับผิวดินไม่น้อยกว่า 50 เซนติเมตร
- เก็บกวาดมูลสัตว์ไม่ให้เกิดการหมักหมมภายในโรงเรือน
- ในกรณีที่ปล่อยน้ำเสียลงแหล่งน้ำสาธารณะต้องจัดให้มีระบบบำบัดน้ำเสียที่เหมาะสม และมีคุณภาพตามมาตรฐานคุณภาพน้ำทิ้งที่ราชการกำหนด

5. การผลิตน้ำนมดิบ การเก็บรักษาและขนส่งน้ำนมดิบ

- การเก็บรักษาและการขนส่ง หลังจากรีดนมเสร็จควรรีบส่งนมให้เร็วที่สุด หลังจากส่งนมแล้วต้องล้างถังนมให้สะอาดและคว่ำให้แห้ง
- คุณภาพน้ำนมดิบ จะต้องพิจารณา
  - องค์ประกอบน้ำนม ได้แก่ ไขมัน โปรตีน และธาตุน้ำนมไม่รวมไขมัน (solid not fat)
  - ความสะอาดและสารปนเปื้อนในน้ำนม เช่น จุดเยือกแข็ง ความถ่วงจำเพาะ ปริมาณจุลินทรีย์ ปริมาณเซลล์โซมาติก และยาปฏิชีวนะ

รูปที่ 3 คอกแพะและอุปกรณ์รีดนม

6. การจัดการอื่น ๆ ที่ควรทำ

- ควรมีน้ำยาฆ่าเชื้อโรคก่อนเข้า-ออก จากโรงเรือน โดยใช้น้ำยาคลอรีนเจือจางในสัดส่วนน้ำ 10 ลิตร ผสมคลอรีนผง 2 - 3 กรัม
- ต้องมีการตรวจสอบเต้านมอีกเสบก่อนรีดนม โดยใช้อุปกรณ์ชุดตรวจสอบเต้านมอีกเสบที่ประกอบด้วยถ้วยตรวจนมและน้ำยา ซี.เอ็ม.ที และทำการรีดน้ำนมที่ค้างอยู่ในหัวนมทิ้งเสียก่อน
- ควรรีดน้ำนมให้เร็วที่สุด โดยให้เสร็จภายในเวลา 5 - 10 นาที
- จุ่มหัวนมหลังจากรีดนมเสร็จด้วยน้ำยาผสมสารละลายไอโอดีน
- ควรมีการเก็บข้อมูลฟาร์มแพะนมอย่างมีระบบ

7. การตรวจสอบคุณภาพน้ำนมเบื้องต้น

น้ำนมคุณภาพดีต้องสะอาด ไม่มีเชื้อจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรค จำนวนจุลินทรีย์ต่ำ ไม่มีผงตะกอนหรือสิ่งเจือปนภายนอก มีรสหวานเล็กน้อยเนื่องจากน้ำตาลแลคโตส มีรสมันเนื่องจากไขมันและโปรตีน สีขาวนวล และมีกลิ่นเฉพาะที่หอมเล็กน้อย แต่ไม่มีกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ มีปริมาณมันเนยตามเกณฑ์ที่ราชการกำหนด

รูปที่ 4 น้ำยา ซี.เอ็ม.ที และชุดตรวจสอบความผิดปกติของน้ำนม

ผลิตภัณฑ์นมแพะ

ข้อมูลจากการสำรวจพบว่าเหตุผลหลักที่ผู้บริโภคหลายคนยังไม่กล้าดื่มนมแพะ เพราะยังติดกับความรู้สึกรู้อึกเต็ม ๆ ว่านมแพะมีกลิ่นเหม็นสาบ จริง ๆ แล้วกลิ่นเหม็นสาบนี้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในขั้นตอนการเลี้ยง ซึ่งเป็นปัญหาที่แก้ไขได้ไม่ยาก เพียงทำโรงเรือนให้เป็นสัดส่วน แยกแพะแม่พันธุ์และพ่อพันธุ์ออกจากกัน เนื่องจากถ้าเอามารวมกันกลิ่นสาบของแพะพ่อพันธุ์จะติดไปกับตัวแพะแม่พันธุ์ ส่งผลให้น้ำนมของแพะแม่พันธุ์เกิดกลิ่นไม่พึงประสงค์ขึ้น

ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์นมแพะ อุปกรณ์ที่ต้องสัมผัสกับน้ำนมทุกชิ้นต้องผ่านการล้างทำความสะอาด และผึ่งให้แห้งก่อน โดยเฉพาะผ้ากรองนั้นหลังจากนำมาซักให้สะอาดแล้ว ให้นำมาต้มในน้ำเดือด 5 นาที จึงจะนำไปใช้ได้ การพาสเจอร์ไรส์นมควรใช้อุปกรณ์ที่ทำมาจากสแตนเลสที่ใช้กับอาหาร เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดรอยขีดข่วน อันเป็นสาเหตุให้คราบไขมันเข้าไปสะสม ทำให้เกิดจุลินทรีย์ ส่งผลให้นมเสียเร็วขึ้น

นมพาสเจอร์ไรส์

การพาสเจอร์ไรส์นมแพะในครัวเรือน ทำโดยวิธีการต้มด้วยหม้อ 2 ชั้น เริ่มจากการนำน้ำนมมากรองผ่านผ้าขาวบางใส่ลงในหม้อใบเล็ก แล้วนำไปตั้งในหม้อใบใหญ่ ซึ่งตั้งอยู่บนเตาแก๊สและมีน้ำใส่ไว้ประมาณ $\frac{1}{2}$ หม้อ ระวังอย่าต้มน้ำนมโดยตรง เพราะจะทำให้ให้น้ำนมมีกลิ่นไหม้ ขณะต้มให้ใช้พายคนอย่างสม่ำเสมอ และวัดอุณหภูมิให้ได้ไม่น้อยกว่า 63 องศาเซลเซียส ประมาณ 30 นาที หรืออุณหภูมิ 72 องศาเซลเซียส เวลาไม่น้อยกว่า 15 วินาที นำมาบรรจุภาชนะ แล้วทำให้เย็นลงทันทีที่ 4 องศาเซลเซียส นมพาสเจอร์ไรส์เป็นนมที่มีรสอร่อยและมีคุณค่าทางโภชนาการสูง เนื่องจากอุณหภูมิในการพาสเจอร์ไรส์ไม่ทำลายคุณค่าทางอาหารของน้ำนม กฎหมายกำหนดให้นมพาสเจอร์ไรส์มีอายุการเก็บรักษาไม่เกิน 10 วัน

อุปกรณ์

1. เทอร์โมมิเตอร์ สำหรับวัดอุณหภูมิของน้ำนมขณะพาสเจอร์ไรส์
2. หม้อสแตนเลส ความจุประมาณ 5 ลิตร (หรือเรียกว่า หม้อตุ๋น)
3. หม้อชนิดที่มีก้นกว้างกว่าหม้อในข้อ 2
4. เต้าแก๊ส พายไม้ สำหรับคนน้ำนม
5. ขวดบรรจุหรือถุงบรรจุนม พร้อมอุปกรณ์อื่น ๆ ที่จำเป็น

การพาสเจอร์ไรส์แบบคริวเรื่อน

1. นำน้ำนมมากรองผ่านผ้ากรองใส่ลงในหม้อ นำไปตั้งในหม้อใบใหญ่ ซึ่งใส่น้ำจำนวนพอเหมาะ ตั้งบนเตาไฟแก๊สรออยู่ก่อนแล้ว (ควรให้น้ำเดือด)
2. ใช้พายคนนมตลอดเวลา โดยใช้เทอร์โมมิเตอร์วัดอุณหภูมิเป็นครั้งคราว ให้ความร้อนที่อุณหภูมิ 85 องศาเซลเซียส จากนั้นลดไฟให้อ่อนลง และจับเวลาที่อุณหภูมินี้เป็นเวลา 5 นาที แล้วจึงยกหม้อออกมา
3. นำนมพาสเจอร์ไรส์ไปบรรจุขวด ลดอุณหภูมิลงอย่างรวดเร็วโดยนำไปแช่ในอ่างน้ำเย็นที่มีน้ำหล่ออยู่ตลอดเวลา ปล่อยให้ส่วนเกินล้นอ่างทิ้งไป หรือใช้น้ำแข็งเพื่อให้มีอุณหภูมิต่ำที่สุด เพื่อเป็นการช็อคเชื้อจุลินทรีย์ การทำให้นมเย็นลงเร็วจะลดกลิ่นสุก (cooked flavour) และสีน้ำตาลในนมพาสเจอร์ไรส์ จากนั้นจึงนำไปเก็บในตู้เย็นเพื่อรอการจำหน่ายต่อไป

รูปที่ 5 ขั้นตอนการผลิตนมแพะพาสเจอร์ไรส์แบบคริวเรื่อน

โยเกิร์ตนมแพะ

โยเกิร์ต (yoghurt) หมายถึงผลิตภัณฑ์ที่ได้จากนมและ/หรือผลิตภัณฑ์นมที่เกิดจากการหมักบ่มด้วยจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดกรดแลคติกเป็นหลัก เช่น แล็กโตบาซิลลัส เดลบริวคิอิ ซับสปีส์ บัลการีคัส (*Lactobacillus delbrueckii* subsp. *bulgaricus*) สเตรปโต-ค็อกคัส เฮอร์โมฟิลัส (*Streptococcus thermophiles*) และ/หรือจุลินทรีย์อื่นที่ใช้ในการผลิตนมเปรี้ยว ทั้งนี้ต้องมีจุลินทรีย์ที่ใช้ในการหมักบ่มที่มีชีวิตคงเหลืออยู่ในผลิตภัณฑ์โยเกิร์ต การนํานมแพะมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์โยเกิร์ตช่วยบดบังกลิ่นของนํานมแพะได้ดี และยังเพิ่มคุณค่าทางโภชนาการจากเชื้อจุลินทรีย์ที่ใช้ผลิตโยเกิร์ต

อุปกรณ์

1. นมแพะ
2. เชื้อสแตรทเทอร์ คัลเจอร์ ซึ่งเป็นเชื้อผสมระหว่างแบคทีเรีย 2 ชนิดคือ *S. thermophilus* และ *L. bulgaricus* โดยใช้ในปริมาณ 2 – 5% ของนํานม
3. หม้อสำหรับอุ่นให้นมร้อน
4. เตาแก๊ส
5. พายไม้คนนม
6. ขวดบรรจุนมเปรี้ยว
7. ตู้บ่มเชื้อ (incubator) ที่อุณหภูมิ 43 องศาเซลเซียส

ส่วนผสม

นมแพะ	880	กรัม
น้ำตาลทราย	60	กรัม
นมผง	60	กรัม
โยเกิร์ตธรรมชาติ	150	กรัม (1 ถ้วย)

กรรมวิธี

1. อุ้มน้ำนมให้ร้อนที่ 60 องศาเซลเซียส ผสมส่วนผสมอื่น เช่น นมผง น้ำตาลทราย สารให้ความคงตัว ให้เป็นเนื้อเดียวกัน
2. อุ้มน้ำนมให้ร้อนที่ 80 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 30 นาที หรืออาจใช้อุณหภูมิ 90 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 5 นาที แล้วทำให้น้ำนมเย็นลงที่อุณหภูมิ 43 องศาเซลเซียส
3. เติมน้ำตาลทเตอร์ คัลเจอร์ (หัวเชื้อ) ลงไปผสมในอัตราร้อยละ 2 คนด้วยไม้พายให้เข้ากันดี หรืออาจใช้โยเกิร์ตธรรมชาติแทนก็ได้ โดยใช้ในอัตราร้อยละ 10
4. นำน้ำนมมาบรรจุลงภาชนะ ปิดผนึกให้แน่น นำไปบ่มในตู้บ่มที่อุณหภูมิ 43 องศาเซลเซียส เป็นเวลาประมาณ 4 ชั่วโมง จนกว่าจะเกิดเคิร์ด
5. นำภาชนะบรรจุโยเกิร์ตที่บ่มได้ที่แล้วไปเก็บในที่อุณหภูมิ 5 องศาเซลเซียส เพื่อหยุดปฏิกิริยาการหมักและรอการจำหน่ายต่อไป

รูปที่ 6 ส่วนผสมและขั้นตอนการผลิตโยเกิร์ตนมแพะ

เต้าหู้นมสดหรือเต้าฮวยนมสด

เต้าหู้นมสดหรือเต้าฮวยนมสด เป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำจากน้ำนม วุ้นหรือเจลาติน อย่างไม่อย่างหนึ่งหรือผสมกัน และน้ำตาล อาจเติมส่วนประกอบอื่นเพื่อปรุงแต่ง กลิ่นรส เช่น กาแฟ วานิลลา ชาเขียว และอาจเติมส่วนประกอบอื่น เช่น ผลไม้ ัฒพ์ืช จัดเป็นทางเลือกของอาหารแนวใหม่จากกระแสนิยมอาหารประเภทนม โดย มุ่งเน้นที่กลุ่มลูกค้าที่ชอบบริโภคอาหารเพื่อเพิ่มแคลเซียม

เต้าฮวย

น้ำ	1½	ถ้วยตวง
นมสด	1	ถ้วยตวง
นมข้นจืด	1	ถ้วยตวง
นมข้นหวาน	4	ช้อนโต๊ะ
ผงวุ้น	1	ช้อนโต๊ะ
เจลาตินแผ่นสั้น (ขนาด 3.5 × 5 นิ้ว)	1	แผ่น

น้ำราด

นมสด	1	ถ้วยตวง
นมข้นจืด	1½	ถ้วยตวง
นมข้นหวาน	3	ช้อนโต๊ะ
ฟรุตสลัด		

กรรมวิธี

1. เทผงวุ้น น้ำสะอาด นมสดจืด ใส่หม้อใบขนาดกลาง คนด้วยตะกร้อมือให้เข้ากัน ระวังอย่าให้ผงวุ้นนอนกัน
2. นำหม้อส่วนผสมนมขึ้นตั้งไฟกลาง คนด้วยตะกร้อมือเป็นระยะป้องกันผงวุ้นนอนกัน จนส่วนผสมเดือดแรงฟูฟอง ระวังจะล้นหม้อ ลดไฟลงเหลือไฟกลางมาทางอ่อน เคี่ยวต่ออีกสักพักเพื่อให้ผงวุ้นละลายให้หมดปิดเตา ใช้ทัพพีตักขึ้นมา สังเกตดูว่าไม่มีเป็นผงฝุ่น
3. ช่วงที่ส่วนผสมนมเดือดแรงจัดให้น้ำเจลาตินแช่น้ำไว้ เมื่อเจลาตินนิ่มดีแต่ไม่ละลายไปกับน้ำที่แช่ ให้ใช้มือช้อนแผ่นเจลาตินขึ้นสะบัดให้สะเด็ดน้ำนำมาใส่ลงในหม้อส่วนผสมนม คนด้วยตะกร้อมือให้เจลาตินละลายให้หมด
4. ใส่นมข้นหวาน คนด้วยตะกร้อมือให้เข้ากัน ชิมให้ได้ความหวานตามชอบ
5. แบ่งส่วนผสมนมใส่ถ้วยที่เตรียมไว้ นำถ้วยเต้าฮวยเข้าแช่ตู้เย็นในช่องธรรมดาให้ตัวเต้าฮวยเซ็ทตัวดีประมาณ 3 - 4 ชั่วโมง
6. ระหว่างที่รอตัวเต้าฮวยเซ็ทตัวดี ทำน้ำราดแล้วแช่เย็นรอไว้ก่อน โดยเทนมสดและนมข้นจืดลงในหม้อหรือภาชนะใบย่อม ๆ ค่อย ๆ ใส่นมข้นหวานแล้วชิมให้ได้ความหวานตามชอบ นำแช่ตู้เย็นไว้
7. เมื่อเซ็ทตัวดีแล้ว จึงตักฟรุตสลัดใส่ ราดด้วยน้ำราด แช่ตู้เย็นไว้จนกว่าจะเสิร์ฟ

รูปที่ 7 ส่วนผสมและขั้นตอนการผลิตเต้าฮวยนมแพะ

ไอศกรีมนมแพะ

ไอศกรีมเป็นผลิตภัณฑ์นมแช่แข็ง ประกอบด้วยผลิตภัณฑ์นม น้ำตาล น้ำ และ สารปรุงแต่งกลิ่น-รส อาจมีการเติมสารทำให้เกิดความคงตัว (stabilizer) หรือ อิมัลซิไฟเออร์ (emulsifier) ส่วนประกอบโดยทั่วไปของไอศกรีมคือ ไขมันร้อยละ 8 - 20 ของแข็งปราศจากมันเนยร้อยละ 8 - 15 น้ำตาลร้อยละ 13 - 20 สารทำให้เกิดความคงตัวร้อยละ 0 - 0.7 และปริมาณของแข็งทั้งหมดร้อยละ 36 - 43 ไอศกรีมมีมากมายหลายชนิดขึ้นอยู่กับวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต ซึ่งแบ่งออกเป็น วัตถุดิบที่วัตถุดิบที่มาจากส่วนประกอบของน้ำนมหรือผลิตภัณฑ์นม (นมสด นมข้น ระบาย เนย นมผง และหางนมผง) และวัตถุดิบที่ไม่ใช่ส่วนประกอบของน้ำนมและ ผลิตภัณฑ์ (น้ำ น้ำตาล สารให้ความคงตัว และอิมัลซิไฟเออร์)

การเตรียมส่วนผสมไอศกรีม

1. คำนวณส่วนประกอบของไอศกรีม คลุกเคล้าส่วนผสมเข้าด้วยกัน
2. นำส่วนผสมของไขมันและน้ำนมไปอุ่นให้มีอุณหภูมิ 60 - 65 องศาเซลเซียส เติมส่วนผสมแห้ง คนให้ละลายเข้ากันดี และนำไปปั่นให้เป็นเนื้อเดียวกันในเครื่องปั่นผสม
3. นำไปพาสเจอร์ไรส์ที่อุณหภูมิ 83 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 5 - 10 นาที แล้วทำให้เย็นลงที่อุณหภูมิ 5 องศาเซลเซียส เรียกส่วนผสมนี้ว่า ไอศกรีมมิกซ์
4. บ่มไอศกรีมมิกซ์ไว้ในห้องเย็นที่ 4 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 24 ชั่วโมง
5. นำมาเข้าเครื่องปั่นไอศกรีม จนได้ไอศกรีมที่มีลักษณะตามต้องการ จึงนำไอศกรีมออกจากตู้ นำไปเก็บในตู้แช่แข็งที่อุณหภูมิ -20 องศาเซลเซียส

การผลิตไอศกรีมโยเกิร์ต

หลังจากที่ทำการปั่นส่วนผสมให้เป็นเนื้อเดียวกันแล้วให้ทำตามขั้นตอนดังนี้

1. พาสเจอร์ไรส์ส่วนผสมที่อุณหภูมิ 85 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 15 นาที ทำให้เย็นทันทีจนมีอุณหภูมิ 42 องศาเซลเซียส
2. เติมหั้วเชื้อโยเกิร์ตร้อยละ 2 ลงไป (อาจใช้โยเกิร์ตธรรมชาติร้อยละ 10) ผสมให้เข้ากัน บรรจุในหม้อสแตนเลสที่มีฝาปิด
3. นำไปบ่มที่อุณหภูมิ 42 - 45 องศาเซลเซียส จนกระทั่งเกิดเคิร์ดอย่างสมบูรณ์ ห้ามเคลื่อนย้ายระหว่างการบ่ม
4. นำเคิร์ดที่ได้ไปบ่มในห้องเย็นที่ 4 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 24 ชั่วโมง
5. นำเข้าเครื่องปั่นไอศกรีม จนได้ไอศกรีมที่แข็งตัวตามต้องการ

รูปที่ 8 ขั้นตอนการผลิตไอศกรีม

ไอศกรีมชอคโกแลต

นํ้านม (ไขมัน 3.5%)	1342	กรัม
ครีม (ไขมัน 35%)	46	กรัม
หางนมผง	60	กรัม
น้ำตาลทราย	300	กรัม
Glucose powder	30	กรัม
Dextrose	70	กรัม
ไข่แดง	140	กรัม
สารให้ความคงตัว	10	กรัม
ผงโกโก้	120	กรัม
อิมัลซิไฟเออร์	2	กรัม
น้ำหนักรวมทั้งหมด	2120	กรัม

ไอศกรีมโยเกิร์ตสตอเบอร์รี่

สตอเบอร์รี่	512	กรัม
น้ำตาลทราย	340	กรัม
Dextrose	104	กรัม
โยเกิร์ต	1031	กรัม
เกลือ	3	กรัม
สารให้ความคงตัว	8	กรัม
อิมัลซิไฟเออร์	2	กรัม
น้ำหนักรวมทั้งหมด	2000	กรัม

การตลาดนมแพะและผลิตภัณฑ์

นมแพะและผลิตภัณฑ์ เป็นสินค้าเกษตรที่ผู้บริโภคผู้รักสุขภาพต้องการมาก เนื่องจากคุณสมบัติของไขมันและโปรตีนในน้ำนมแพะที่โดดเด่น ย่อยง่าย ไม่ก่อให้เกิดอาการแพ้ต่อผู้บริโภค ตลาดผลิตภัณฑ์นมแพะทั้งในและต่างประเทศเพิ่มสูงขึ้นทุกปี เนื่องจากความต้องการอาหารเพื่อสุขภาพของผู้บริโภค ดังนั้น ภาครัฐกร ผู้ผลิต ผู้แปรรูปน้ำนมแพะ และผู้จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์นมแพะ ควรให้ความสำคัญต่อคุณภาพน้ำนมในทุกขั้นตอนของการผลิตและจัดจำหน่าย เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการเลี้ยงแพะนม การจัดการฟาร์ม การแปรรูป รวมถึงการจัดจำหน่าย เพื่อให้ผลิตภัณฑ์นมแพะมีคุณภาพดีที่สุดสำหรับผู้บริโภค ผู้ผลิตควรวางแผนการผลิตตามความต้องการของตลาด ควรผลิตผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย นอกเหนือจาก นมแพะพาสเจอร์ไรส์ เช่น ไอศกรีม โยเกิร์ตและนมเปรี้ยว เต้าฮวย และขนมอบที่มีนมแพะเป็นส่วนประกอบ เป็นต้น นอกจากนี้ผลิตภัณฑ์อาหารแล้ว นมแพะยังมีศักยภาพในการนำมาเป็นส่วนประกอบในเวชสำอาง เช่น สบู่ เจลล้างหน้า โลชั่น ผลิตภัณฑ์เหล่านี้มีส่วนแบ่งในการตลาดค่อนข้างสูง ผู้ประกอบการควรพิจารณานำคุณสมบัติที่พิเศษของนมแพะมาประยุกต์ใช้ร่วมกับพืชผักสมุนไพร เน้นการผลิตผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ ที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ผลิตจากกระบวนการที่ถูกสุขลักษณะ ซึ่งจะส่งผลให้ผลิตภัณฑ์เวชสำอางจากนมแพะมีความโดดเด่น แตกต่างจากผลิตภัณฑ์เวชสำอางที่จำหน่ายในเชิงพาณิชย์อื่น ๆ นอกจากนี้ผู้ผลิตและผู้ประกอบการควรมีการออกแบบภาชนะบรรจุ ประชาสัมพันธ์ และวางแผนการตลาด เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้บริโภค และเพื่อให้ผู้บริโภคได้ทราบถึงคุณประโยชน์ของผลิตภัณฑ์นมแพะ ซึ่งจะส่งผลให้การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์นมแพะประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น

วันนี้คุณตีมนมแพะแล้วหรือยัง ?

สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม

สำนักวิชาเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
222 ตำบลไทยบุรี อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช 80160
โทรศัพท์ 075-672301, 075-672303 โทรสาร 075-672302